

یکسان‌سازی نرخ ارز

نخستین گام اصلاحات بنیادین اقتصادی است

بودجه ایران در سال آینده با معیارهای قابل قبول جامعه پولی و مالی بین‌المللی منطبق می‌شود و مقایسه توانمندی‌ها و قابلیت‌های اقتصادی ایران در قیاس با سایر کشورها را میسر خواهد ساخت، زیرا صورت‌های مالی که از سال آینده تهیه و ارایه خواهد شد، شفافیت لازم را برای ارزیابی دقیق تصویر اقتصادی کشور در دسترس قرار می‌دهد.

نظام بودجه‌ریزی ایران بر مبنای قانون سومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، متحول شده و بودجه سال ۱۳۸۱ بر مبنای نرخ یکسان ارز تنظیم شده است.

یکسان‌سازی نرخ ارز که همواره مورد تأکید اقتصاددانان، کارشناسان، برنامه‌ریزان و مسؤولان کشور بوده، در سال آینده تحقق خواهد یافت و درآمدهای ارزی واریزی به خزانه دولت بر مبنای آن تقویم خواهد شد. هر چند که تغییر نرخ ارز و یکسان‌سازی آن موجب شده که

ارقام بودجه کل کشور و دولت در سال آینده نسبت به سنوات گذشته افزایش چشمگیری یابد، لیکن آثار مثبت و بلندمدت اقتصادی آن، موجبات شکوفایی و رشد پایدار اقتصادی و جلوگیری از رانت‌های اقتصادی را فراهم خواهد ساخت.

بر اساس ارقام پیشنهادی دولت، بودجه کل کشور از حدود ۴۵۶ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۸۰ با ۴۵/۵ درصد رشد به ۶۶۳/۷ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۸۱، بودجه عمومی دولت با ۴۸/۷ درصد افزایش از ۱۶۴/۳ به ۲۴۳/۹ هزار میلیارد ریال و بودجه شرکت‌های دولتی و بانک‌ها با ۴۵ درصد افزایش از ۳۰۰/۴ به ۴۳۵/۸ هزار میلیارد ریال خواهد رسید.

کسری بودجه دولت در سال آینده برای نخستین بار به رقم ۷۰ هزار میلیارد ریال می‌رسد که نزدیک به ۳۰ درصد بودجه را تشکیل می‌دهد. نسبت کسری بودجه به کل بودجه دولت در

سال‌های پس از جنگ تحمیلی به این رقم نرسیده بود، اما دولت عقیده دارد که آثار تورمی این کسری از ۱۲ تا ۱۴ درصد فراتر نخواهد رفت و علت آن نیز اقدام دولت در تصحیح ارقام ارزی به ریالی، واگذاری دارایی‌های مالی و تبدیل افزایش دارایی‌های ارزی بانک‌ها (از محل یکسان‌سازی نرخ ارز) به تعهدات دولت در قبال نظام بانکی است. اقدام شجاعانه دولت در یکسان‌سازی نرخ ارز و نیز اصلاح قوانین مالیاتی می‌تواند به رشد اقتصادی کشور در سطح ۵/۵ تا ۶ درصد در سال آینده کمک کند.

تعاریف جدید ارایه شده در خصوص دارایی‌های مالی و سرمایه‌ای و نحوه محاسبه آنها در بودجه سال آینده، شفافیت آن را دوچندان کرده است. در بخش منابع (دریافتی‌های دولت) علاوه بر درآمدها (مالیات، سود سهام، عوارض و...) که در سطح ۷۹/۳ هزار میلیارد ریال برآورد شده است، واگذاری دارایی‌های

سرمایه‌ای و مالی و درآمدهای اختصاصی دولت منظور شده است.

فروش نفت خام که ثروت ملی تلقی می‌شود، با عنوان واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای بر مبنای هر دلار معادل ۷۷۰۰ ریال محاسبه شده و حدود ۱۰۰/۵ هزار میلیارد ریال برآورد شده است. با وجود آنکه میانگین ارزش نفت خام صادراتی در سطح هر بشکه ۱۸ دلار تخمین زده شده که ممکن است این رقم تحقق پیدا کند، اما (به لحاظ موقعیت بازار جهانی نفت و رکود نسبی اقتصاد جهانی) ایجاد صندوق ذخیره درآمدهای ارزی، برای نخستین بار نگرانی در خصوص نوسان قیمت نفت در بازارهای بین‌المللی و آثار سوء اقتصادی را از بین برده است.

افزایش قیمت نفت در دو سال گذشته و ذخیره‌سازی مازاد درآمدهای نفتی (نسبت به پیش‌بینی بودجه) در صندوق یادشده، سبب گردیده که منابع این صندوق به حدود ۱۰ میلیارد دلار برسد.

دولت پیش‌بینی کرده است که در سال آینده ۱۴/۸ میلیارد دلار از صادرات نفت خام، درآمد ارزی نصیب اقتصاد ملی شود. چنانچه تلاش اوپک برای ساماندهی بازار نفت به ثمر رسد

و قیمت نفت از سطوح کنونی (حدود ۱۸ دلار در هر بشکه) به سطح موردنظر اوپک (۲۲ تا ۲۸ دلار) افزایش یابد، مازاد درآمدهای نفتی بار دیگر در صندوق یادشده ذخیره خواهد شد.

واگذاری دارایی‌های مالی (فروش اوراق مشارکت، سهام و...) در سال آینده به حدود ۳۱/۸ هزار میلیارد ریال خواهد رسید. این رقم نوید آن را می‌دهد که تجهیز بازار سرمایه و روند خصوصی‌سازی در اقتصاد کشور در سال آینده با سرعت بیشتری دنبال خواهد شد و در واقع بخشی از اصلاحات اقتصادی موردنظر دولت به ویژه در راستای واگذاری تصدی امور اقتصادی به بخش غیردولتی تحقق خواهد یافت.

اگرچه درآمدهای مالیاتی به لحاظ اجرای قانون جدید مالیات‌ها کاهش می‌یابد، اما این امر به رونق فعالیت‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری‌های مولد کمک بسزایی خواهد داشت و مشکلات مربوط به محاسبات مالیات‌ها و فرارهای مالیاتی را تخفیف خواهد داد.

بخش‌های مولد اقتصادی در سال‌های اخیر همواره از نرخ بالای مالیات‌ها که بیشتر گریبان تولید را گرفته و مانع از توسعه

سرمایه‌گذاری‌های تولیدی می‌شود، شکایت داشتند. در سال آینده به تقاضای فعالان و کارآفرینان اقتصادی از طریق کاهش بار مالیاتی پاسخ مثبت داده خواهد شد و این امر در تحقق رشد اقتصادی موردنظر دولت اثر مثبت خواهد داشت.

در بخش مصارف (پرداخت‌ها) نیز تحولی چشمگیر در تصویر بودجه به وقوع می‌پیوندد. این بخش از سه عنوان کلی هزینه‌ها (جاری)، تمکن دارایی‌های سرمایه‌ای (عمرانی) و تملک دارایی‌های مالی (بازپرداخت بدهی‌ها و...) تشکیل شده است.

هزینه‌های جاری دولت در سال آینده ۱۵۰/۲ هزار میلیارد ریال برآورد شده که معادل ۷۰ درصد پرداخت‌های دولت است. در حالی که تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (عمرانی) بیش از ۲۵ درصد و تملک دارایی‌های مالی کمتر از ۵ درصد پرداخت‌های دولت را تشکیل می‌دهد. به عبارتی سهم اعتبارات عمرانی چندان تفاوتی نکرده است، اما بازپرداخت بدهی‌های دولت که حدود ۵ درصد پرداخت‌های آن را تشکیل می‌دهد، موجب خواهد شد که فشارهای تورمی تخفیف پیدا کند، زیرا هر اندازه میزان بهره‌گیری دولت از اعتبارات بانک‌ها بیشتر شود، نه‌تنها

دسترسی فعالان و کارآفرینان اقتصادی بخش غیردولتی به منابع بانک‌ها دشوارتر و محدودتر خواهد شد، بلکه آثار تورمی نیز به‌بار خواهد آورد.

نکته قابل توجه در بازپرداخت بدهی دولست، نحوه تقویم دارایی‌های خارجی بانک‌ها است. تا سال ۱۳۸۰ این دارایی‌ها بر مبنای هر دلار معادل ۱۷۵۰ ریال محاسبه و در ترازنامه بانک‌ها منعکس می‌شد. یکسان‌سازی نرخ ارز سبب افزایش حجم ریالی دارایی‌های مذکور (تا حدود ۵ برابر) می‌شود. اما این حجم اضافی با بدهی دولت در قبال نظام بانکی تعدیل خواهد شد. به عبارتی فشارهای تورمی از ناحیه افزایش کلان حجم ریالی این دارایی‌ها با بازپرداخت بدهی دولت به بانک‌ها از بین خواهد رفت و فقط محاسبات حسابداری صورت خواهد گرفت.

اما آنچه که هنوز در تصویر بودجه دولت حایز اهمیت است، مقایسه رقم هزینه‌های جاری با درآمدهای ناشی از مالیات، سود سهام و... آن است. تقریباً هزینه‌های جاری دولت برابر درآمدهای یادشده می‌باشد و این نشان می‌دهد که دولت به شدت به درآمدهای ناشی از فروش نفت وابسته است و تقریباً نیمی از این درآمدها، صرف هزینه‌های جاری

می‌شود. این امر نه تنها آثار تورمی به‌بار می‌آورد، بلکه از تبدیل درآمد نفت به سرمایه‌گذاری‌هایی که به رشد ثروت ملی کمک کند، تا حدودی می‌کاهد.

با این وصف، نمی‌توان گفت که آن بخش از هزینه‌های جاری و عمرانی که صرف تأمین پارانه کالاهای اساسی می‌شود، آثار تورمی در اقتصاد کشور بجا خواهد گذارد، بلکه آنچه باید مورد توجه قرار گیرد، افزایش هزینه‌های دولت (خارج از موضوع پارانه‌ها و بازپرداخت بدهی‌ها و...) می‌باشد، زیرا این بخش مخارج دولست، تورم‌زا خواهد بود.

با وجود اظهارات بدبینانه برخی کارشناسان در خصوص افزایش فشارهای تورمی در سال آینده، باید دقت داشت که دولت از یک سو بار مالیاتی را تخفیف می‌دهد که به رونق تولید و سرمایه‌گذاری و کاهش فشار تورم می‌انجامد و از سوی دیگر با بازپرداخت بخشی از بدهی‌های خود به نظام بانکی، فروش اوراق مشارکت و سهام و اقداماتی از این دست، در واقع حجم نقدینگی در دسترس را کنترل خواهد کرد و این امر به کاهش فشارهای تورمی و رسیدن آن به سطح موردنظر دولت کمک خواهد کرد.

از سوی دیگر اقتصاد ایران اکنون با کمبود سرمایه‌گذاری‌های جدید (به ویژه سرمایه‌گذاری‌های صادرات‌گرا) مواجه است که نه تنها بر رشد اقتصادی، بلکه در کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی و رشد صادرات غیرنفتی تأثیر می‌گذارد. چنانچه فضای اقتصاد کشور به سوی سالم‌سازی، مبارزه با رانت‌خواهی و... پیش رود، بر میزان تشکیل سرمایه ثابت ناخالص و نیز سرمایه‌گذاری‌های مولد در اقتصاد کشور خواهد افزود که نه تنها به رشد اقتصادی، بلکه ایجاد اشتغال جدید کمک بسزایی خواهد داشت.

از این رو بودجه سال آینده تصویر روشن‌تری را در اختیار فعالان اقتصادی و کارآفرینان می‌گذارد و نوید رشد سرمایه‌گذاری بخش غیردولتی را می‌دهد. این امر از یک سو به کاهش سهم دولت در اقتصاد کشور و تصدی آن بر امور اقتصادی کمک می‌کند و از سوی دیگر، بخش غیردولتی را به ارزیابی دقیق سرمایه‌گذاری‌های جدید و حرکت به سوی سرمایه‌گذاری‌های مولد و صادرات‌گرا سوق خواهد داد.

با توجه به آنکه در قالب برنامه سوم و بودجه سال ۱۳۸۱ صادرات غیرنفتی از پرداخت هر گونه عوارض و نیز از هر گونه

ممنوعیت رها شده است، تلاش برای بازاریابی و رشد صادرات اقلام غیرنفتی تشویق خواهد شد. دولت در سال آینده برای نخستین بار اقدام به تأمین بودجه برای خسارت صادرکنندگان از محل تثبیت نرخ ارز و پرداخت تشویق‌ها و جوایز صادراتی نموده است که این امر در تقویت بنیه رقابت صادرکنندگان تأثیر مثبتی خواهد داشت. هر اندازه که اقتصاد کشور به سوی رشد صادرات غیرنفتی حرکت کند، میزان اتکا به درآمدهای نفتی کاهش خواهد یافت و مزیت‌ها و قابلیت‌های اقتصاد ملی بیش از پیش شکوفا خواهد شد و به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید که از دغدغه‌های عمده اقتصاد کشور است، کمک خواهد کرد.

با وجود اظهارات بدبینانه برخی کارشناسان در خصوص لایحه بودجه سال ۱۳۸۱، بسیاری از کارشناسان نیز عقیده دارند که اصلاحات مربوط به یکسان‌سازی نرخ ارز و قوانین مالیاتی، اصلاحاتی حیاتی و ضروری است و در بلندمدت اقتصاد کشور را به سوی رقابتی شدن و مقابله با مفاسد اقتصادی سوق خواهد داد. این کارشناسان عقیده دارند که انجام اصلاحات اقتصادی نه تنها در ایران، بلکه در بسیاری از کشورها همواره با دشواری‌هایی

روبه‌رو بوده و آن را به اقدامی دردآور برای دولت و مردم تبدیل کرده است، اما این عمل جراحی برای اقتصاد بیمار ایران ضروری است و می‌تواند آن را به سوی سلامت و رشد و توسعه پایدار هدایت کند. از این رو اطلاع‌رسانی به موقع و شفاف به مردم و فعالان اقتصادی، ارایه تصویری روشن از اقدامات دولت در زمینه پیگیری اصلاحات و... حایز اهمیت است و می‌تواند در تسهیل روند اصلاحات و کاهش فشارهای ناشی از آن بر مردم و دست‌اندرکاران فعالیت‌های اقتصادی مؤثر واقع شود.

به عقیده برخی کارشناسان، یکسان‌سازی نرخ ارز و شفافیت بارانه‌های کالاهای اساسی کمک می‌کند که در چهارمین برنامه توسعه اقتصادی کشور، اصلاحات عمق بیشتری پیدا کند و هدفمند کردن یارانه‌ها که در محرومیت‌زدایی و فقرزدایی مؤثر خواهد بود، جامه عمل بپوشد. از سوی دیگر، این امر به کاهش تمایل بخش دولتی به واردات و افزایش انگیزه برای رشد تولید کالاهای اساسی در کشور کمک بسزایی خواهد کرد و بسیاری از سرمایه‌گذاری‌های این بخش را سودآور و توجیه‌پذیر می‌کند.

کارشناسان با اشاره به یارانه انرژی در کشور عقیده دارند که

این یارانه به اتلاف منابع انرژی و برخورداری افراد متمول از یارانه مذکور می‌انجامد و این امر در بودجه سال آینده دیده نشده است. آنها موضوع یارانه انرژی را یک ضعف بزرگ در اقتصاد کشور و بودجه می‌پندارند و اظهار امیدواری می‌کنند که دست‌کم در برنامه چهارم این مقوله نیز ساماندهی شود.

در نهایت باید گفت، لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ در واقع نخستین گام عملی برای سالم‌سازی اقتصاد کشور و انجام اصلاحات است که امید می‌رود با حمایت مردم و فعالان اقتصادی و نظم و انضباط بخش دولتی به سامانی خوش بینجامد.

نباید توقع داشت که ترس از تورم، مانع هر گونه اصلاحات شود، زیرا آثار و پیامدهای ناگوار ناشی از فقدان پیگیری اصلاحات اقتصادی، نسل‌های آینده را دچار مصیبتی عظیم خواهد کرد و در حال حاضر نیز فسادهای اقتصادی را رواج می‌دهد، به طوری که امید به آینده و اقدام برای رشد اقتصادی را مختل خواهد کرد.

